

extinction. We do not know what were the reasons for such an escape from reality on the behalf of pre-historic people, but assume it to be connected with the daily problem of survival.

Key words: late Paleolithic art, figurines of Mizyn, classical psychoanalysis.

Отримано 4.06.2018

УДК 159.922.75. – 053.4

Грузинська Ірина Миколаївна

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Грузинська І. М. Дослідження рівнів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку. В статті обґрунтовано актуальність проблеми диференціації діагностування творчої уяви старших дошкільників. Подано авторську модель розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, структура якої складається із таких компонентів як, когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, соціально–комунікативний, емоційний. Відповідно до зазначеної моделі, визначено критеріїв з показниками розвитку творчої уяви. Надано характеристику особливостей рівнів розвитку творчої уяви. На основі проведеного констатувального дослідження доведено наявність прямих кореляційних взаємозв'язків між такими компонентами творчої уяви, як емоційний, мотиваційний та соціально–комунікативний. Подано результати емпіричного та теоретичного аналізу дослідження рівнів розвитку творчої уяви старших дошкільників.

Ключові слова: рівні, творча уява, старший дошкільний вік, критерій, показник, компонент, кореляційний зв'язок.

Грузинская И. Н. Исследование уровня развития творческого воображения детей старшего дошкольного возраста. В статье обоснована актуальность проблемы дифференциации диагностирования творческого воображения старших дошкольников. Представлена авторская модель развития творческого воображения детей старшего дошкольного возраста, структура которой состоит из таких компонентов как, когнитивный, мотивационный, деятельностный, социально-коммуникативный, эмоциональный. Согласно указанной модели, определены критерии с показателями развития творческого воображения. Охарактеризованы особенности уровней развития творческого воображения. На основе проведенного констатирующего исследования доказано наличие прямых корреляционных связей между такими компонентами творческого воображения, как эмоциональный, мотивационный и социально-коммуникативный. Представлены результаты эмпирического и теоретического анализа исследования уровней развития творческого воображения старших дошкольников.

Ключевые слова: уровни, творческое воображение, старший дошкольный возраст, критерий, показатель, компонент, корреляционная связь.

Вступ. Темпи та динаміка сучасного суспільного розвитку вимагають від освіти відповідним чином підготовленої людини, яка в першу чергу характеризується здатністю до постійного самовдосконалення, здобуття нових знань та їх самостійне продуктування, на що здатна виключно творча та ініціативна особистість. Аналіз сучасних нормативно-правових документів чітко визначає, що одним із головних завдань освіти є формування та розвиток творчої уяви як напряму інтелектуального і особистісного розвитку дитини [1; 2].

Вихідні передумови. Беручи до уваги вищезазначене та керуючись дослідженнями науковців (Л. С. Виготського, В. В. Давидова, О. М. Дяченко, Д. Б. Ельконіна, Г. С. Костюка, В. Т. Кудрявцева, О. М. Леонтьєва, О. В. Моляко та ін.) можемо твердити, що основні характеристики особистості, які є базовими компонентами формування майбутньої творчої особистості, закладаються ще в дитинстві, причому максимально сензитивним в цьому плані періодом, є старший дошкільний вік. Як слідує з наведеного, даний віковий період передбачає розвиток інтеграційних процесів психіки та становлення дитячої творчості [4; 6; 8]. Як зазначають вчені-психологи Л. С. Виготський, В. В. Давидова, В. А. Крутецький, С. Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін, О. М. Дяченко та інші, що чи не найважливішим компонентом, при формуванні творчої особистості є розвиток її творчої уяви [3; 5; 7].

В той же час для оптимального виявлення та забезпечення психологічних умов розвитку творчої уяви старших дошкільників необхідна науково-обґрунтована модель творчої уяви, яка чітко структурована і обґрунтована якісними та кількісними характеристиками. На нашу думку, якісна підсистема зазначененої моделі має виявлятися через критерії творчої уяви, а кількісна – через відповідні показники.

Аналіз досліджень з даної проблеми засвідчив, що серед науковців немає єдиної думки щодо якісних та кількісних показників творчої уяви дошкільників. Основною причиною відсутності чіткої системи критеріїв з показниками розвитку творчої уяви дошкільників є слабка взаємопогодженість загальнотеоретичних та методичних установок, відсутність цілісної класифікації цих критеріїв.

Метою нашого дослідження є вивчення та аналіз рівнів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, з'ясування особливостей їх прояву.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення зазначененої проблеми, спираючись на результати її теоретико-психологічного аналізу та узагальнивши запропоновані різними вченими-психологами показники оцінювання розвитку творчої уяви, керуючись теоретичними положеннями щодо властивостей уяви і особливостей її структурної організації, властивих дітям старшого дошкільного віку, нами було визначено авторську модель творчої уяви, структура яка складається із таких компонентів як, когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, соціально–комунікативний, емоційний; критеріїв з показниками: творче мислення – 1) оптимальний рівень розвитку пізнавальних психічних процесів (пам'ять, уява, сприймання, мовлення); 2) дивергентність мислення (гнучкість, оригінальність, творчу ініціативність, різноманітність асоціацій, самостійність, незвичність та оригінальність рішень); 3) використання засобів мови в створені образу творчої уяви; 4) здатність до відображення деталей образу з їх наступним використання в процесі формування образу творчої уяви; 5) здатність до рекомбінаторики. Допитливість виступає наступним критерієм, та має такі показники:) пізнавальна мотивація; 2) особливий інтерес до предмету, прагнення глибше його пізнати; 3) прагнення активно експериментувати. Критерій – саморегуляція поведінки і діяльності характеризується наступними показниками: 1) самостійність; 2) активність прояву до творчої діяльності; 3) ініціативність; 4) саморегуляція поведінки; 5) послідовна реалізація всіх етапів творчої уяви. Критерій – міжособистісна комунікація з показниками: 1) мова і мовлення; 2) використання соціальних контактів для апробації результатів творчої уяви; 3) колек-

тивна уява. Для наступного компоненту – емоції, що виникають в процесі творчої діяльності, характерні такі показники як, 1) позитивне ставлення до об'єктів творчої уяви; 2) позитивне емоційне ставлення до процесу творчості; 3) наявність позитивної емоційної евристики; 4) емоційний прогноз; 5) інтерес та захоплення при створенні творчих образів.

На основі зазначененої нами авторської моделі структури творчої уяви дошкільників (компонент – критерій – показник) для стандартизації результатів оцінювання ми пропонуємо аранжувати ступінь розвиненості якості по кожному з показників за трьома рівнями (низький, середній, високий), по кожному з яких надано опис зовнішніх проявів тої чи іншої якості. Зазначені рівні потрібні для аналітичної обробки результатів дослідження та отримання кількісних показників

Наразі перейдемо до характеристики рівнів розвитку творчої уяви.

Високий рівень:

- оптимальний рівень розвитку пізнавальних психічних процесів (уважність, здатність до відображення деталей та їх рекомбінаторика);
- здатність до генерації відповідної кількості нових ідей;
- дивергентність мислення (відсутність стереотипності (всі малюнки та розповіді на різні сюжети, дитина обирає різні варіанти виконання завдань, гнучкість уяви (дитина здатна швидко знаходити нові варіанти вирішення завдань);
- використання засобів мовлення в створенні, апробації та реалізації об'єктів творчої уяви (достатній словниковий запас, його висока образність, використання художніх засобів мовлення);
- оригінальність та новизна створених образів (кольорова гама, розміщення елементів, сюжет оповідання, нестандартність відповідей (відповіді творчі, непередбачувані);
- творча спрямованість (стійка потреба дитини в творчій діяльності, інтерес до творчості, прагнення активно експериментувати);
- ефективність діяльності (висока активність, легкість в прояві ініціативності та самостійності);
- послідовність творчої діяльності (дитина активно бере участь у формульованні мети, плануванні, здійсненні та оцінці результатів творчої уяви, здатна самостійно оцінювати свою діяльність, в тому числі і на проміжних етапах, та відповідним чином її корегувати);
- висока позитивна творча емоційність (позитивне емоційне ставлення до процесу творчості, висока емоційність та захопленість при створенні та апробації творчих образів дитиною).

Середній рівень:

- нетривала зосередженість уваги на предметах та об'єктах, схильність до значних коливань; невеликий обсяг запам'ятовування (не більше 5 об'єктів); не охоплення необхідної кількості деталей, слабка здатність до рекомбінаторики.
- здатність і спрямованість до генерації нових ідей набуває малопомітний характер та характеризується перехідним станом;
- дивергентність мислення (стереотипність – більшість малюнків та оповідання (наприклад, 6 із 10) за типовим сюжетом, гнучкість уяви проявляється за допомогою частково самостійного та підкріплюючись підказками дорослого варіантів вирішення завдань);
- у використанні засобів мовлення в створенні, апробації та реалізації

об'єктів творчої уяви характерне обмеження словникового запасу, його невисока образність, мінімальне використання художніх засобів мовлення);

- шаблонність та повторюваність створюваних образів (кольорова гама, розміщення елементів, сюжет оповідання, відповіді стандартні та мають продуктивний характер; завдання виконано стандартно без явної оригінальності);

- фрагментарна творча спрямованість (не стійка потреба дитини в творчій діяльності, інтерес до творчості виникає лише в певних ситуаціях. Діти можуть активно включались в роботу, проте, під час виникнення труднощів втрачають інтерес, прояв активності до експериментування ззовні не дуже виразний);

- помірна ефективність діяльності характеризується низьким проявом до ініціативності та самостійності, невисока активність. Під час самостійної діяльності діють одноманітно);

- порушена послідовність творчої діяльності (дитина не активно бере участь у формулюванні мети, плануванні, здійсненні та оцінці результатів творчої уяви, може пропускати деякі з цих етапів. Дитина завищує або навпаки занижує ефективність своєї діяльності, самокорекція утруднена);

- позитивна творча емоційність характеризується нечастим виявленням позитивного емоційного ставлення до процесу творчості, середньою емоційністю та захопленістю при створенні та апробації творчих образів дитиною).

Низький рівень:

- низький рівень розвитку пізнавальних психічних процесів (не вміння зосередитися на предметах та об'єктах уваги, деталізація рекомбінувати відсутні);

- нові ідеї практично не генеруються;

- слабкість або відсутність дивергентності мислення (повна стереотипність (всі малюнки та оповідання скопійовані, низька гнучкість уяви (нові варіанти вирішення завдань дитина може знайти тільки за допомогою дорослого, повторяє за іншими, демонструє відсутність власних рішень);

- незначне використання засобів мовлення в створенні, апробації та реалізації об'єктів творчої уяви (низький словниковий запас, образність якого слабка або відсутня, художні засоби мовлення практично не використовуються);

- повна шаблонність та повторюваність створених образів (бідна кольорова гама, повторюваність у розміщенні елементів, отримані завдання дитина виконує стандартно, часто не розуміючи їх творчого характеру; помітні утруднення у виконанні завдання творчого змісту бо відмова від їх виконання;

- малопомітна або відсутня творча спрямованість (мінімальність або відсутність вияву потреб дитини в творчій діяльності, інтерес до творчості виникає дуже рідко. Слабкий інтерес до завдання. Діти не можуть (і не прагнуть) самостійно його виконати, часто відволікаються та швидка стомлюються, не демонструючи проявів до експериментування;

- низька ефективність діяльності (переважна пасивність, безініціативність і не самостійність виконання (повторення за іншими, відсутність власних рішень, потреба у допомозі дорослих);

- не послідовність творчої діяльності (дитина ухиляється від участі у формулюванні мети, плануванні, здійсненні та оцінці результатів творчої уяви, або здійснює їх непослідовно. Самооцінка не адекватна (або помітно завищена, або занижена аж до переконання в неможливості щось зробити «Я цього не можу», «В мене не вийде»);

- низька або відсутня позитивна творча емоційність (негативне емоційне ставлення до процесу творчості, низька або відсутня емоційність та при

створенні та апробації творчих образів дитиною (дитина скована в своїх діях, боїться відповідати, даний процес викликає пригніченість, нудьгу).

Для перевірки гіпотези дослідження нами було застосовані методи отримання емпіричних даних, а також їх кількісного та якісного аналізу. Відповідно до теоретичного обґрунтування методів діагностики творчої уяви, нами були підібрані та використані такі методики: «Неповні фігури» Е. П. Торренс (модифікований варіант), «Придумай розповідь» Р. С. Немов, «Перестановка сірників» (Автор – Т. В. Череднікова, модифікація В. Т. Кудрявцева), «День народження гнома» (автори – В. Т. Кудрявцев, Г. К. Уразалієва), «де чиє місце?» О. Є. Кравцова, тест «Запам'ятай 10 слів» З. М. Істоміної, методика «Знайди і викресли» – Р. С. Немов. Систематизація зазначених методик виявила проблему, яка полягала в неповному їх охопленні всіх елементів моделі творчої уяви старших дошкільників. Зокрема, зазначені методики не забезпечували діагностування таких компонентів, як мотиваційний, соціально-комунікативний, емоційний. З метою розв'язання зазначеної проблеми нами запропоновано використання таких методів як спостереження та бесіду та розроблено їх відповідний інструментарій.

Це дозволило одержати валідні та репрезентативні результати щодо критеріїв творче мислення; допитливість; саморегуляція поведінки і діяльності; міжособистісна комунікація; емоції, що виникають в процесі творчої діяльності. В якості вибірки дослідження було залучено 230 респондентів старшого дошкільного віку – ДНЗ № 5 м. Виноградів, Закарпатської обл., ДНЗ №1 смт Ставище, Київської обл., Ставищенського р-н, ДНЗ «Казка» с. Красилівки, Київської обл., Ставищенського р-н; ЗДО №200 м. Києва, ДНЗ «Сонечко» смт Ставище, Київської обл., Ставищенського р-н. Фокус групи орієнтовано на дітей старшого дошкільного віку, вік досліджуваних – 5–6 років. Тестування за методиками здійснено як в груповій формі, так і індивідуально перед початком занять у групах ДНЗ, так і під час заняття у якості природного експерименту.

Аналіз та обробка результатів. Обробку результатів дослідження проведено за допомогою математико-статистичних методів. Для отримання достовірних результатів нашого дослідження необхідне було встановлення взаємозв'язків між явищами, що вивчаються. З цією метою обов'язковим було виявлення кореляційних зв'язків, оскільки саме зазначений зв'язок може підтвердити чи спростувати той факт, що зміни однієї ознаки певним чином призводять до зміни іншої.

Обробка емпіричного матеріалу з подальшою графічною репрезентацією здійснювалася за допомогою програми Excel пакету Microsoft Office для персональних комп'ютерів. Узагальнення результатів здійснено із застосуванням інтерпретаційних методів (класифікація й узагальнення інтерпретаційних даних).

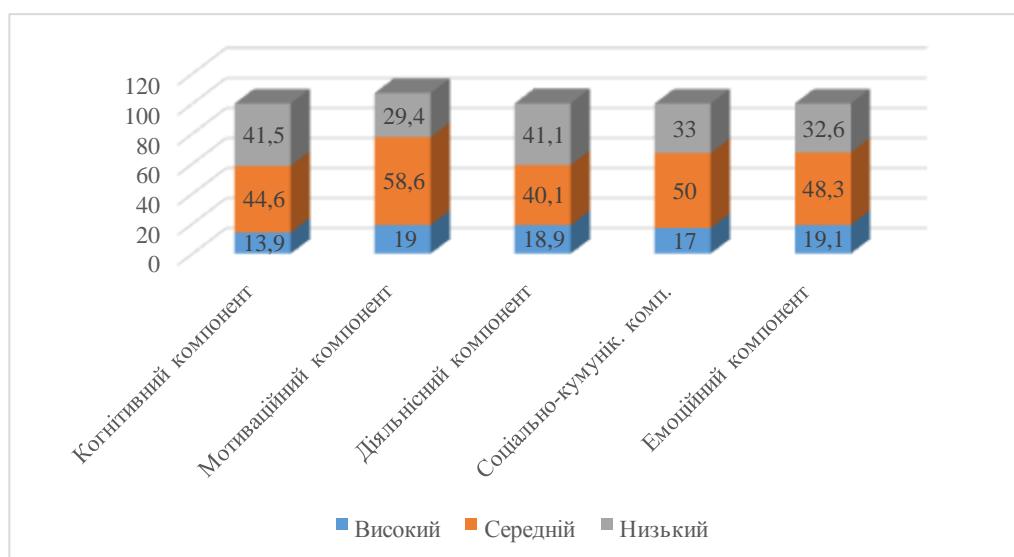
У ході дослідження ми виявили такі результати: за когнітивним компонентом високий рівень мають 13,9% дітей, середній – 44,6%, на низькому знаходиться 41,5% досліджуваних. Аналіз отриманих результатів за мотиваційним компонентом показав, що високий рівень мають 19 % дітей, середній – 58,6%, низький – 29,4. Дані результати говорять про те, що переважна більшість дітей має інтерес до творчості, здатна активно експериментувати та пізнавати, проте зазначена характеристика не стійка, тому що не підкріплюється подальшою мотивацією до творчої діяльності.

Результати статистичної обробки даних, отриманих в ході дослідження за діяльнісним компонентом показали, що високий рівень мають 18,9% респондентів, середній – 40,1%, низький – 40,1% дітей. Як бачимо, результати середнього та низького рівня ідентичні, про що свідчить несамостійність та незавершеність дітьми всіх етапів творчої уяви.

Аналізуючи соціально-комунікативний компонент, отримали такі результати: високий рівень – 17% досліджуваних, середній рівень – 40% дітей, низький рівень – 43%.

У ході емпіричного дослідження, за емоційного компоненту, було виявлено, що високий рівень мають 19,1% респондентів, середній – 48,3% а низький – 32,6%.

З метою уточнення експериментально отриманих даних подаємо їх у вигляді діаграми (Рисунок 1.).

Рис. 1. Результати емпіричного дослідження когнітивного, мотиваційного, діяльнісного, соціально-комунікативного та емоційного компонентів творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.

Отримані дані засвідчують, що лише невелика кількість досліджуваних, знаходиться на високому рівні розвитку творчої уяви.

Згідно з результатами експериментального дослідження рівнів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, у відповідності з критеріями та показниками розвитку її структурних компонентів, на початковому етапі дослідження встановлено, що високий її рівень виявлено лише у 19,5 % старших дошкільників, більше представлений середній – 40,9 % дітей, практично на одному рівні із середнім, перебуває низький – 39,6 % респондентів. Зазначені результати відображені у відповідній діаграмі.

Під час емпіричного дослідження було виявлено взаємозв'язок між творчою уявою старших дошкільників та її компонентами. З метою більш надійніших результатів для оцінки ступеню кореляції в невеликих вибірках, ми використали метод Р. Фішера. Маючи під час попередньої діагностики два ряди значень (показник розвитку творчої уяви та показники розвитку по компонентах), ми припустили наявність зв'язку між ними та підрахували коефіцієнт кореляції, який нам показав наскільки вони взаємов'язані.

Рис. 2. Рівні розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку

Результати, отримані після проведення дослідження свідчать про виражені кореляційні зв'язки в межах статистичної значущості. Отримані дані представлені у Таблиці 1.

Таблиця 1

Результати кореляційного зв'язку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку із її складовими компонентами

№	Компоненти творчої уяви	F-критерій Фішера
1	Творча уява (методика «Неповні фігури» Е. П. Торренс, модифікований варіант)	Когнітивний
2		Мотиваційний
3		Діяльнісний
4		Соціально-комунікативний
5		Емоційний

Таким чином, найтісніші зв'язки існують між емоційним, мотиваційним та соціально-комунікативним компонентами. Це свідчить про те, що одним із головних завдань є створення сприятливих психологічних умов для творчого самовираження.

Висновки і подальші перспективи дослідження. Отже, виявлено домінування показників середнього та низького рівня розвитку творчої уяви, що свідчить про недостатню сформованість його компонентного складу і нестійкість цілісності через слабкий переход від одного компонента до іншого та низький рівень емоційності. В той же час, показники високого рівня розвитку творчої уяви, які є необхідними для розвитку особистості, та її переходу до шкільного навчання є незначними.

Вирішення зазначененої проблеми можливо за рахунок розробки та впровадження відповідної програми цілеспрямованого формування творчої уяви старших дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту»: від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: / <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.05.2018)
2. Закон України «Про дошкільну освіту»: від 28.09.2017 № 2145-19// База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: / <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 12.05.2018)
3. *Барташнікова І.* Розвиток уяви та творчих здібностей дошкільників/ І. Барташнікова, О. Барташніков. – Тернопіль: Богдан, 1998. – 88 с.
4. *Выготский Л.С.* Воображение и творчество в детском возрасте. [Текст] / Л. С. Выготский. – СПб., 1997. – 140 с.
5. *Голюк О. А.* Характеристика типів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку / О.А. Голюк, Н.О. Пахальчук / Наука и инновации в современном мире: образование, воспитание, физическое воспитание и спорт. В 2 книгах. К 1.: монография / [авт.кол. : Безрукова Н.П., Львович И.Я., Преображенский А.П. и др.]. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2017 – С. 67-91.
6. *Дьяченко О.М.* О некоторых особенностях развития воображения у детей дошкольного возраста / О.М. Дьяченко, А.И. Кириллова // Вопр. психол.-1980. -№ 2. - С. 107–114.
7. *Рубинштейн С. А.* Основы общей психологи / С.А. Рубинштейн. – В 2 т. – Т.1 – М., 1989. – С.344-360.
8. *Яценко Т. В.* Психологічні особливості розвитку творчої уяви обдарованих дітей старшого дошкільного віку [Текст] : автореф. дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Яценко Тетяна Володимирівна; НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. – Київ, 2016.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. Zakon Ukrayny «Pro osvitu»: vid 05.09.2017 № 2145-VIII // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayny» /VR Ukrayny. URL: / <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia: 12.05.2018)
2. Zakon Ukrayny «Pro doshkilnu osvitu»: vid 28.09.2017 № 2145-19// Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayny» /VR Ukrayny. URL: / <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (data zvernennia: 12.05.2018)
3. *Bartashnikova I.* (1998) Rozvy`tok uyavy` ta tvorchy`x zdibnostej doshkil`ny`kiv/ I. Bartashnikova, O. Bartashnikov. – Ternopil`: Bogdan, 88.
4. *Vigotsky`j L.S.* (1997) Voobrazheny`e y` tvorchestvo v detskom vozraste. [Tekst] / L.S. Vygotsky`j. – SPb., 140.
5. *Golyuk O.A.* (2017) Xaraktery`sty`ka ty`piv rozvy`tku tvorchoyi uyavy` ditej starshogo doshkil`nogo viku / O.A. Golyuk, N.O. Paxal`chuk / Nauka y` y`nnovacy`y` v sovremennom my`re: obrazovany`e, vospy`tany`e, fy`zy`cheskoe vospy`tany`e y` sport. V 2 kny`gax. K 1.: monografy`ya / [avt.kol. : Bezrukova N.P., L`vovy`ch Y`.Ya., Preobrazhensky`j A.P. y` dr.]. – Odessa: KUPRY`ENKO SV, 67-91.
6. *D`yachenko O. M.* (1980) O nekotoryx osobennostyx razvy`ty`ya voobrazheny`ya u detej doshkol`nogo vozrasta / O. M. D`yachenko, A. Y`. Ky`ry`llova // Vopr. psy`xol, 2, 107–114.
7. *Ruby`nshtejn S.A.* (1989) Osnovы obshhej psy`xology`y` / S.A. Ruby`nshtejn. – V 2 t. - T.1 - M., 344- 360.
8. *Yacenko T.V.* (2016) Psy`xologichni osobly`osti rozvy`tku tvorchoyi uyavy` obdarovany`x ditej starshogo doshkil`nogo viku [Tekst] : avtoref. dy`s. ...kand. psy`xol. nauk: 19.00.07 / Yacenko Tetyana Volody`my`rivna; Nacz. Akad. ped. nauk Ukrayiny`, In-t psy`xologiyi im. G.S. Kostyuka.-Ky`iv, 20 s.

Hruzynska I. M. Investigation of the level of development of creative imagination of children of the senior preschool age. The urgency of the problem of differentiating the diagnosis of the creative imagination of older preschoolers is substantiated in the article. Practical and theoretical developments in the psychology of development of creative imagination of pre-

school children are analyzed. A psychological analysis has been made that makes it possible to assert that the development of the creative work of preschool children is insufficient. The author's model of creative imagination of children of the senior preschool age is presented, the structure of which consists of such components as cognitive, motivational, activity-oriented, socially communicative, emotional. According to this model, criteria are defined with indicators of the development of creative imagination. The characteristics of the levels of development of the creative imagination are presented - high, medium, low. On the basis of the conducted ascertaining research the presence of direct correlation interrelations between such components of creative imagination as emotional, motivational and socially communicative is proved. The results of an empirical and theoretical analysis of research on the levels of development of the creative imagination of older preschool children are presented. The domination of the indicators of the middle and low levels of development of creative imagination was revealed, which testifies to the insufficient formation of its component composition. The experimental data obtained testify to the need to develop and implement an appropriate program for the purposeful formation of the creative imagination of older preschool children.

Keywords: levels, creative imagination, senior preschool age, criterion, indicator, component, correlation relationship.

Отримано 2.06.2018

УДК 159.9

Гулько Юлія Анатоліївна

**ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПРОЦЕСУ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ
ДОШКІЛЬНИКАМИ ЗАДАЧ,
СПРЯМОВАНИХ НА РОЗУМІННЯ ЕМОЦІЙ**

Гулько Ю. А. Особливості діагностики процесу розв'язування дошкільниками задач, спрямованих на розуміння емоцій. Методологічною основою, на якій ґрунтуються діагностика процесів розуміння емоцій, крім положення про проблемність або задачність діяльності, є принцип єдності розумових тенденцій аналогізування та альтернативного реконструювання. Адже відомо, що діти розуміють не лише по аналогії тому що вони відчували і по аналогії тому, що їм відомо, а також розуміють по контрасту. Протилежні, альтернативні дії дитини також сприяють засвоєнню нею нової інформації. Перебуваючи у віковій кризі, дитина природно починає діяти навпаки, наперекір, проявляючи розумові та практичні інверсії та пробуючи можливості свого соціального «Я» і засвоюючи таким чином нові знання про себе і оточуючий світ, в тому числі і про світ людських емоцій. Діагностика розв'язку дошкільниками різноманітних задач спрямованих на розуміння складних емоційних станів може успішно здійснюватися засобами діагностично-тренінгової системи КАРУС. Ця діагностична система дозволяє розглядати процес розуміння як процес конструювання певного смислового конструкту, в якому образні та вербальні компоненти поєднані смисловими зв'язками. Пропонована діагностична робота передбачає дві частини. У першій частині дитині пропонуються прості пробні задачі, розв'язуючи які вона проявляє свою загальну обізнаність, індивідуальні особливості розумової діяльності, а також в процесі такої роботи з'ясовується той вид предметно-практичної діяльності, якому дитина надає перевагу. В ньому вона найбільш повно розкриє свої розумові здібності. У другому блоці представлено завдання розв'язання яких